

KİTABXANALARDA YENİ TENDENSİYA – MAKER SPACE

Elçin Əhmədov

*Bakı Dövlət Universiteti, Sənəd resursları və
İnformasiya axtarış sistemləri kafedrası, Magistr, II kurs
eahmadov@ada.edu.az*

Новые тенденции в библиотечном пространстве – Maker space

Резюме: *Makerspace* является частью библиотеки, которую студенты могут практиковать на практике, применяя теорию, которую они изучают в направлении. Это особенность этого пространства и более продуктивна, сочетая учебники и учебники и экспериментальные материалы в одном и том же пространстве. Эта среда, предлагаемая пользователями *Makerspace*, влияет на их развитие и развитие.

New tendencies in library – Maker space

Abstract: *Makerspace* is a part of a library that students can practice in practice by applying the theory they are learning in the direction. It is a feature of this space and is more productive, combining textbooks and tutorials and experimental materials in the same space. This environment offered by *Makerspace* users affects their development and development.

Açar sözlər: *Maker space, müasir kitabxana, kitabxanalarda yeni tendensiya, müasir texnologiyalar, maker space mühiti.*

Ключевые слова: *Makerspace, современная библиотека, новая тенденция в библиотеке, современные технологии, окружающая среда производителя.*

Keywords: *Makerspace, modern library, new trend in library, modern technology, makerspace environment*

Giriş

Qədim dövrlərdən indiyə qədər kitabxana müəssisələri yaranmış, hər dövrün öz tələblərinə uyğun olaraq dəyişərək inkişaf etmişlər. Zamanla kitabxanalar kitab saxlayıcı yerlərdən, müəssisələrdən informasiya mübadilə edilən məkanlara çevrilmişlər. Müasir dövrdə artıq kitabxana yalnız kitab, jurnal və digər başqa çap məhsullarından informasiya əldə edilən məkan anlayışından çıxmışdır. Bu dəyişim, əlbəttə ki, texnologiyanın inkişafı ilə əlaqədar zamanla gerçəkləşmişdir. Artıq istifadəçilər kitabxanada audiovizual materiallardan, elektron kitablardan, internetdən istifadə edərək bir çox elektron məqalə və digər informasiya mənbələrindən yararlanırlar.

Kitabxanalar, xüsusilə, universitet kitabxanaları artıq son zamanlar rəsmi olaraq kitabxana deyil, daha çox informasiya mərkəzləri adlanırlar. Bu da bu müəssisələrdə əldə olunan informasiyanın yalnız ənənəvi mənbələrdən deyil, daha yeni texnologiyalar, üsullar vasitəsilə əldə olunmasından irəli gəlir.

Son illərdə artıq kitabxanalarda daha yeni bir tendensiya yarandı. Maker space – yaradıcı guşə adlanan yeni istiqamət kitabxanaların daha praktiki informasiya əldə olunan yerə çevrilməsinə imkan yaratdı. Makerspace bütün yaş qruplarına uyğun olaraq aidiyyatı üzrə kitabxanalarda təşkil oluna bilər.

Maker space nədir?

Dünya təcrübəsində 10 ildən artıq istifadə olunan bu termin Azərbaycan kitabxana məkanında hələ çox yeni bir termdir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində və müxtəlif kitabxanalarında bu termin həmçinin Hackerspaces, Hackspace və Fablabs kimi də istifadə olunur. Bu məkan insanların yaradıcılıq qabiliyyətini inkişaf etdirmək, yeni icadlar etmək və yeni ideyaları bölüşmək üçün yığışdıqları bir məkandır.

Maker space tələbələrin istiqamət üzrə öyrəndikləri nəzəriyyəni praktikada tətbiq edərək biliklərini möhkəmləndirəcəyi kitabxananın tərkibində olan bir məkandır. Bu məkanın özəlliyi və daha məhsuldar olmağı dərslük və dərs vəsaitləri ilə təcrübə vəsaitlərin eyni məkanda birləşməsidir. Maker space-in istifadəçilərə təklif etdiyi bu mühit onların müəyyən qəlibdən kənara çıxıb inkişaf etməsinə təsir göstərir. Akademik kitabxana bu məkanın vasitəsilə həmçinin tələbələrin yalnız fərdi şəkildə deyil, həm də müəyyən qruplar olaraq biliklərini dərinləşdirməsinə bilavasitə yardım göstərir. Tələbələr bu məkanda daha yaradıcı ola bilərlər, yeni ideyalar düşünə və bunları digərləri ilə paylaşa bilərlər.

Maker space ilk dəfə ABŞ-da 2006-cı ildə Nyu-Yorkun Fayetteville kitabxanasında kütləvi kitabxana modelində yaradılmışdır. Lakin layihənin effektivliyi tez bir zamanda təsdiqləndi və sürətlə ABŞ-ın bütün kütləvi, məktəb, kollec və universitet kitabxanalarına yayıldı. Bir qədər sonra Avropa kitabxanaları bu layihəni eyni adla və ya “Hackerspace”, “Hackspace,” “Fablabs” və s. olaraq tətbiq etməyə başladılar. Türkiyədə hal-hazırda bir çox universitet kitabxanalarında bu məkan müxtəlif adlar altında eyni iş prinsipi ilə fəaliyyət göstərir və kitabxanaların ənənəvi qəlibdən çıxıb daha çoxfunksiyalı informasiya müəssisələrinə çevrilməsinə xidmət edir.

Maker space ənənəvi laboratoriyalarla mühazirə zallarının kombinasiyasıdır. Bu mükəmməl birləşmə praktik tətbiq vasitəsi ilə tələbələri öyrəndiyi bilikləri real olaraq həyata keçirməyə cəlb edir.

Araşdırmalar göstərir ki, tədrisi düzgün təşkil etmək üçün pedaqoqlar və kitabxanaçılar daim tərəfdaş olaraq birlikdə çalışmalı və bir-birlərinə dəstək olmalıdırlar.

Ümumilikdə kitabxanalar, cari zamanda isə akademik kitabxanalar yeni ideya, layihələrin yaranması üçün ideal bir məkandır. Kitabxanaçılar davamlı olaraq tələbələri düşünmək, yaratmaq, paylaşmaq, inkişaf etməyə cəlb etməyin yollarını axtarırlar. Buna görə də bu istiqamətdə kitabxanaçılarla pedaqoqların iş birliyi məqsədə çatmaq üçün böyük rol oynayır. Həmçinin Maker space tələbələrin inkişafı üçün ideal bir məkan, tələbələrə ənənəvi sinif otaqlarından daha maraqlı və əyləncəli bir mühitdir.

Maker space alanında aşağıdakı növlərdə alətlər, texnologiyalar və sahələr tətbiq edilə bilər:

- 3D printerlər
- 3D modelləşdirmə
- lehimləmə qurğuları
- xüsusi İT tətbiqlər və kodlaşdırma qurğuları
- kiçik robotlar
- ağac oyma maşınları
- tikiş maşınları
- lazer kəsimi
- oyunlar
- incəsənət

Bu sahələr və texnoloji alətlər istifadəçilərin bu texnologiyalarla və maraq dairələrinə uyğun sahələrlə daha yaxından tanış olması və daha yaradıcı olmaları üçün imkanlar yaradır.

Bu texnologiyaların kitabxanada makerspace alanı olaraq tətbiqi həmçinin kitabxanaçıların bu texnologiyaların istifadəsi istiqamətində ixtisaslaşması üçün zəmin yaradır.

Bəzi konservativ fikirli kitabxanaçılar kitabxanaların istehsal müəssisəsi olmadığını, ona görə də bu yaradıcı alanların lazımsız olduğunu irəli sürürlər. Lakin unutmamaq olmur ki, bu istehsal prosesi zamanı istifadəçilər daha çox praktiki olaraq öyrənir və bu istehsal olunan əşya heç bir maddi gəlir əldə etmək üçün nəzərdə tutulmur. Bir çox Makerspace alanı olan kitabxanalar istifadəçidən xammal istifadə olunan texnologiyaların istifadəsi zamanı simvolik ödəniş tələb edirlər. Bu ödəniş istifadəçilərin bu texnologiyalarla məsuliyyətli davranması, xammal bacardığı qədər ziyan etməməsi üçün nəzərdə tutulur.

Makerspace dünya təcrübəsində kütləvi kitabxanalarla yanaşı, akademik və universitet kitabxanalarında da tətbiq edilir. Texniki və humanitar fənlərə aid olan bir çox laboratoriyalar artıq makerspace alanlarına köçürülür. Bir növ nəzəriyyə-dərs vəsaitləri və praktika kitabxanada maker space-də birləşdirilir.

Maker space ilə bağlı şəxsi təcrübəmi paylaşmaq istərdim. Belə ki, 10-15 sentyabr 2017-ci il tarixlərdə ANKOS PDP 2017 Şəxsi inkişaf proqramı xətti ilə İstanbulda Sabancı universitetinin kitabxanası ilə tanış oldum. Kitabxanada Makerspace alanı inşaat mərhələsində idi. Kifayət qədər böyük bir ərazi sırf bu alan üçün ayrılmışdır və divarlar səs keçirməyən xüsusi materiallarla izolyasiya edilmişdir. İstifadə olunacaq texnologiyalar artıq sifariş edilmişdi. Kitabxana heyəti ilə görüşdə bu layihə ən çox haqqında danışılan mövzulardan biri oldu. Sabancı universiteti kitabxanası istifadəyə veriləcək alətləri və təhlükəsizlik qaydalarını bilən kitabxanaçı kadrların hazırlandığını nəzərə çatdırdı.

İdeal Maker space mühiti

Maker space fərqli, yaradıcı, cəlbedici bir məkan olmalıdır və bütün bu ünsürlər Maker space yaradılarkən nəzərə alınmalıdır.

- Seçilən məkan ruhlandırıcı olmalıdır. Bunu üçün seçilən yer geniş, işıqlı olmalıdır ki, tələbələr cəlb etsin. Maker space üçün seçilən yumşaq mebellərin

rahatlığı, genişliyi və hətta tənzimlənən (istəyə görə) olması belə nəzərə alınmalıdır. Fasiləsiz internet, elektrik açarlarının çoxluğu təmin edilməlidir.

- Maker space-in yaradılması və fəaliyyəti üçün fiziki tələbatlarla yanaşı, sosial yönümlü tələbatların da təmin olunması çox vacibdir. Tələbələrin öz layihələrini təqdim etmək və paylaşmaq üçün tədbirlərin təşkili onların sosial inkişafını sürətləndirir və bu işdə kitabxananın, xüsusilə Maker space-in əhəmiyyətli rolunu nəzərə çarpdırır.

Nəticə

Maker space alanlarının təşkili və istifadəsi böyük maliyyə vəsaiti tələb edən bir layihədir. Lakin bu layihənin reallaşdırılması istifadəçilərin kitabxanaya daha çox cəlb edilməsi və maraq dairələrini daha dərinləndirən və ən əsası praktiki olaraq öyrənməsini təşkil edəcəkdir. Kitabxanalarda profilə uyğun Maker space-in yaradılmasında son texnologiyaların təşkili və istifadəsi kitabxanaların maddi texniki bazasının inkişafına təbii zəmin yaradacaq. Bu texnologiyaların varlığı və onların istifadəsini təşkil etmək üçün kitabxanaçıların bu texnologiyalar haqqında nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnməsi həmçinin kitabxanaçıların özlərini inkişaf etdirməsinə şərait yaradacaqdır.

Ədəbiyyat

1. Moorefield-Lang, H. (2015). Change in the Making: Makerspaces and the Ever-Changing Landscape of Libraries. *Techtrends: For Leaders In Education & Training*, (3), 107. doi:10.1007/s11528-015-0860-z
2. Slatter, D., & Howard, Z. (2013). A place to make, hack, and learn: makerspaces in Australian public libraries. *The Australian Library Journal*, (4), 272. doi:10.1080/00049670.2013.853335
3. Fontichiaro, K. (2016). 'Help! My principal says I need to start a makerspace in my elementary library!'. *Teacher Librarian*, (1), 49.
4. Frederiksen, L. (2015). Willingham, Theresa & Jeroen de Boer. Makerspaces in Libraries. *Library Journal*, (19). 97.